

‘Samen een plan maken voor leren binnen en buiten school’

Resultaten van een onderzoek naar 40 leercirkels in het primair en voortgezet onderwijs en de bijbehorende plannen

Colofon

- Titel:** Samen een plan maken voor leren binnen en buiten school. Resultaten van een onderzoek naar 40 leercirkels in het primair en voortgezet onderwijs en de bijbehorende plannen.
- Auteurs:** Minke Verdonk met medewerking van Jorien Meerdink
- Minke Verdonk is medior- onderzoeker bij PI Research te Duivendrecht en ten behoeve van dit onderzoek gedetacheerd bij WESP.
- Opdrachtgever:** Eigen Kracht Centrale
- Ontwerp omslag:** Laurien Stam

© 2010 WESP

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in de geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van WESP.

Voor zover het maken van kopieën, uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1958, Stb. 471, en art. 17 Auteurswet 1912, dient men krachtens art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 verschuldigde vergoeding vooraf met WESP overeen te komen en te voldoen. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze rapportage in bloemlezingen, readers en andere complicatiewerken (art. 16 Auteurswet) 1912) dient men zich tot WESP te wenden.

No part of this report may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from WESP.

Inhoudsopgave

1. Inleiding

- 1.1. Aanleiding voor dit onderzoek, definitie van de leercirkel
- 1.2. Onderzoeksvragen
- 1.3. De opzet en uitvoering van het onderzoek

2. Leercirkels

- 2.1. Belang van de leercirkel
- 2.2. Belang van de leercirkel voor onderwijsbeleid in het algemeen
- 2.3. Belang van de leercirkel op schoolniveau
- 2.4. Belang van de leercirkel voor de leerling

3. Analyse van de leercirkels

- 3.1. Inleiding
- 3.2. Locatie en duur
- 3.3. Geslacht
- 3.4. Leeftijd
- 3.5. Etniciteit
- 3.6. Overige kenmerken
- 3.7. Deelnemers
- 3.8. Schriftelijke bijdrage

4. Analyse van de leercirkelplannen

- 4.1. Inleiding
- 4.2. Verloop van de leercirkel
- 4.3. Waar is de leerling goed in?
- 4.4. Wat is belangrijk om te leren?
- 4.5. Welke leerdoelen zijn momenteel het belangrijkste?
- 4.6. Welke tips worden gegeven en welke afspraken worden gemaakt?
- 4.7. Wie en wat is nodig om de leerdoelen te bereiken?
- 4.8. Aanvullende afspraken
- 4.9. Andere bevindingen

5. Conclusies

- 5.1. Inleiding
- 5.2. Conclusies

Bijlage 1: Voorbeeld van een uitgewerkt leercirkelverslag

1 Inleiding

1.1. Aanleiding voor dit onderzoek, definitie van de leercirkel

Ter ondersteuning van de implementatie van de leervariant van de Eigen Kracht-conferenties door de Eigen Kracht Centrale heeft bureau WESP onderzoek uitgevoerd naar 40 leercirkels en hun plannen in opdracht van de Eigen Kracht Centrale. De leercirkel is de oude naam voor de leervariant van de Eigen Kracht-conferentie. Tot 2010 werd over de leercirkel gesproken. Aangezien dit rapport over de periode voor 2010 gaat, wordt in dit rapport de term leercirkel (nog) gebruikt. Deze wordt aangeboden door de Eigen Kracht Centrale (www.eigen-kracht.nl). In een leercirkel gaat het om wat voor een individuele leerling belangrijk is om te leren; zowel op als buiten school. Deze nieuwe methode biedt een school een mogelijkheid om samen te werken met leerlingen en hun familie en netwerk. In een bijeenkomst komen de leerling, ouders en anderen die bij de leerling horen samen met mensen met wie de leerling op school te maken heeft. De leercirkel draait om de leervraag van een leerling; niet een probleem is de aanleiding maar de ontwikkeling van de leerling in zijn algemeenheid. In een leercirkel komen mensen bij elkaar om het leerproces van de leerling te stimuleren en richting te geven. Zij bundelen hun krachten en ideeën om de ontwikkeling van een leerling te ondersteunen. De school biedt de leercirkel aan; een onafhankelijke Eigen Kracht-coördinator (de leercirkelaar) organiseert de cirkel. De leercirkelaar heeft geen inhoudelijke bemoeienis of belangen; hij of zij faciliteert en ondersteunt het proces.

De leercirkel kent drie fasen: de voorbereiding, de leercirkel (de bijeenkomst) en de afronding (verwerking van de uitkomsten).

Tijdens de voorbereiding neemt de leercirkelaar contact op met de leerling, legt uit wat de bedoeling is en vraagt aan hem of haar wie er nog meer aanwezig zullen zijn. Vervolgens neemt de leercirkelaar contact op met deze personen om hen uit te nodigen en te informeren. Meestal nemen zo'n zes tot tien personen deel. Naast de leerling zelf, iemand van school, en (een van de) ouder(s), kan het bijvoorbeeld gaan om broers en zussen, vrienden van de leerling, medeleerlingen, een opa of oma, een voormalig leerkracht of iemand die met het huiswerk helpt. Er wordt in principe van uitgegaan dat (een van) de ouders en een vertegenwoordiger van school (meestal de mentor) aanwezig zijn. Alleen als de leerling daar ernstige bezwaren tegen heeft, wordt er van afgeweken.

In de voorbereiding worden deelnemers gestimuleerd om niet alleen te denken over leren op school, maar ook buiten school. En niet alleen over kennis, maar ook over vaardigheden, attitude en eigenschappen.

Als de voorbereiding is afgerond, volgt de gezamenlijke bijeenkomst: de leercirkel. De leercirkel wordt op school gehouden op een tijdstip dat geschikt is voor alle deelnemers.

De leercirkel kan bestaan uit drie gespreksronden. In de eerste ronde gaat het om wat de leerling kan. In de tweede ronde staat wat de leerling kan en wil leren centraal. De deelnemers krijgen de gelegenheid om prioriteiten aan te geven in de geopperde ideeën. In ronde drie wordt uitgewerkt hoe de leerling dingen kan leren en wat en wie daarvoor nodig is.

Het gesprek tijdens de leercirkel vindt plaats aan de hand van open vragen, die door de leercirkelaar worden gesteld. Alle aanwezigen krijgen om de beurt de gelegenheid antwoord op de vraag te geven. Steeds krijgt eerst de leerling het woord. Er wordt niet gediscussieerd, maar geïnventariseerd wat de ideeën zijn. De leercirkelaar legt die vast en stuurt na afloop de uitkomsten aan alle aanwezigen. Dit verslag is bedoeld als basis voor het maken van verdere plannen.

1.2. Onderzoeksvragen

Het onderzoek richt zich op twee aspecten: de leercirkel als geheel en de plannen die hieruit voortkomen. Dit heeft geresulteerd in de volgende onderzoeksvragen:

- 1) Wat is de relevantie van leercirkels voor het onderwijs?
- 2) Waar zijn de leercirkels gehouden en hoe lang duurden ze?
- 3) Wat zijn de achtergrondkenmerken van persoon voor wie de leercirkel werd georganiseerd?
  - Welk geslacht hebben de hoofdpersonen?
  - Hoe oud zijn de hoofdpersonen?
  - Welke etnische achtergrond hebben de hoofdpersonen?
  - In hoeverre is er sprake van leerproblemen?
- 4) Hoeveel personen wonen een leercirkel bij en hoe verhouden zij zich tot de hoofdpersoon?
- 5) Hoe verlopen de leercirkels en hoe vaak heeft een leercirkel geresulteerd in een plan?
- 6) Hoe zien de leercirkelverslagen en leercirkelplannen eruit?
  - a. Hoe worden de leercirkelvragen beantwoord door de deelnemers?
  - b. In hoeverre zijn de plannen gericht op het leren van vaardigheden, houdingsaspecten en het vergroten van kennis?
  - c. In hoeverre gaat het om het leren van zaken op school, buiten school of iets algemeen?
  - d. In welke mate verschilt de inbreng van de deelnemers?¹
  - e. Wat is nodig om aan de slag te gaan met de leerdoelen?
  - f. Wat zijn verder nog opvallende bevindingen?
- 7) In hoeverre is binnen- en buitenschools leren zichtbaar in de plannen?
- 8) In hoeverre en op welke wijze is er aandacht voor zowel vaardigheden, kennis als houdingsaspecten?

1.3. De opzet en uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is overwegend kwantitatief, deels beschrijvend van aard. Er is gebruik gemaakt van (a) de door WESP verzamelde registratiegegevens over de leercirkels, en (b) de verslagen die door de leercirkelcoördinatoren van elke leercirkel gemaakt zijn. Deze verslagen bevatten een woordelijke neerslag van elke leercirkel.

Het onderzoek heeft betrekking op leercirkels die in de periode augustus 2003 en januari 2009 hebben plaatsgevonden. In totaal betrof het 40 leercirkels. De leercirkelverslagen zijn geanalyseerd aan de hand van een onderzoekskader waarbij thema's als binnen en buitenschools leren, vaardigheden, houding en kennis, leidend waren. De antwoorden in de leercirkelverslagen zijn zorgvuldig bestudeerd, geturfd en ondergebracht in verschillende categorieën. Vervolgens zijn de antwoorden gesorteerd op onderzoeksvraag. Bij de hoofdlijnen van de uitkomsten zijn relevante citaten en voorbeelden gezocht.

---

¹ Vraag 6d en vraag 6f zijn extra vragen die gaandeweg het onderzoek gesteld en uitgewerkt zijn waardoor het mogelijk is een beter beeld te vormen over het verloop van een leercirkel.

2 Leercirkels

2.1 Belang van de leercirkel

De leercirkel is interessant in het kader van belangrijke thema's in het onderwijsbeleid, zoals inclusief onderwijs of passend onderwijs, en thema's als zorgplicht of warme overdracht. Verder is het een methode die kan bijdragen aan de oplossing van specifieke vraagstukken of problemen. Er kan gekozen worden voor een individuele aanpak als een enkele leerling centraal staat (bijvoorbeeld bij een leerprobleem of dyslexie), of voor een bredere aanpak wanneer er doelgroepgericht gewerkt wordt (bijvoorbeeld alle leerlingen die de school voortijdig dreigen te verlaten). De leercirkel is een nuttig instrument op schoolniveau, maar kan ook schooloverstijgend worden ingezet (bijvoorbeeld om te voorkomen dat zoveel leerlingen verkeerde keuzes maken in het vervolgonderwijs).

Ten aanzien van het inzetten van een leercirkel op leerlingoverstijgend niveau, dient de kanttekening gemaakt te worden dat de vraagstelling in de leercirkel uitsluitend de individuele kwaliteiten, leerstijl, en de gewenste activiteiten betreft. Wil een school, een bestuur of schooloverstijgende organisatie een uitspraak doen over een bredere thematiek of doelgroep, dan dienen de uitkomsten van substantiële aantallen individuele leercirkels geanalyseerd te worden.

2.2 Belang van de leercirkel voor onderwijsbeleid in het algemeen

Voor het onderwijsbeleid in brede zin zijn de hierna volgende functies van de leercirkel relevant:

- Implementeren van passend onderwijs, bijvoorbeeld omdat beter inzicht in de vraag, talenten en mogelijkheden van de leerlingen ontstaat
- Bevorderen van inclusief onderwijs bijvoorbeeld omdat in een leercirkel alle betrokkenen bij een leerling met een handicap of beperking bijeen komen en hun plannen op elkaar afstemmen
- Verbeteren van de implementatie van onderwijsvernieuwing, bijvoorbeeld het nieuwe leren, adaptief onderwijs en andere vormen van leerlinggericht werken
- Integreren van binnen- en buitenschools leren
- Verbeteren van de afstemming van formeel en informeel leren
- Vergroten van het rendement van het onderwijs door betere oriëntatie op vervolgonderwijs en beroep.

2.3 Belang van de leercirkel op schoolniveau

De volgende functies van de leercirkel zijn op schoolniveau relevant:

- Vergroten van leerlingparticipatie
- Versterking van teamsamenwerking
- Versterking van het leerklimaat en de schoolcultuur
- Versterking van samenwerking met een betere afstemming tussen externe organisaties en individuele professionals
- Verbeteren van de kwaliteit van indicatiestellingen
- Verbeteren van de leerlingenzorg
- Optimaliseren van het leerrendement
- Verbeteren van prestaties
- Vergroten van maatschappelijk betrokkenheid van scholen
- Effectievere aanpak en preventie van schoolverzuim
- Voorkomen van voortijdig schoolverlaten
- Vergroten van ouderbetrokkenheid
- Verbeteren van doorstroming van leerlingen

- Verbeteren van de warme overdracht basisonderwijs-voortgezet onderwijs
- Verbeteren van de aansluiting van de onderbouw in het voortgezet onderwijs op de bovenbouw.

2.4 Belang van de leercirkel voor de leerling

Individuele leerlingen profiteren van de leercirkel door:

- Inzicht in talenten en kwaliteiten
- Beter benutten van uiteenlopende, passende leerstijlen
- Verbeteren van prestaties
- Voorkómen van onderpresteren
- Vergroten van het welbevinden
- Verbeteren van vaardigheden om het eigen netwerk in te schakelen
- Voorkómen van voortijdig schoolverlaten
- Betere voorbereiding op vervolgopleiding of beroep
- Vergroten van gevoel van betrokkenheid bij het leren en de school
- Verminderen van specifieke gedrags- of leerproblemen.

3 Analyse van de leercirkels

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk is terug te vinden waar de leercirkels werden gehouden en voor wie de leercirkels georganiseerd werden. Ook wordt beschreven hoe lang ze duurden en wie er bij aanwezig waren. Tot slot volgt nog een toelichting op de schriftelijke bijdragen die in een aantal leercirkels zijn opgenomen.

3.2. Locatie en duur

Het overgrote deel van de leercirkels heeft plaatsgevonden op de school Vragenderwijs. In totaal zijn er 28 leercirkels op deze school georganiseerd. Op Hofstad Mavo zijn zeven leercirkels georganiseerd en op de Pretoriusschool drie. Daarnaast is er een leercirkel gehouden voor een leerling van een ROC en een voor een jongen op Montessorischool Kralingen. Tot slot is er een leercirkel georganiseerd voor een jongen die niet meer op school zat.

Vragenderwijs was een school voor vraaggericht onderwijs voor leerlingen in de leeftijd van vier tot en met 18 jaar. De school is in 2008 opgehouden te bestaan. Op Vragenderwijs was het organiseren van een leercirkel standaard voor alle nieuwe leerlingen. Het gemaakte leercirkelplan gaf de eerste aanzet voor het opstellen van een werkplan. Alle leerlingen werden in de gelegenheid gesteld volgens een individueel werkplan te leren waarbij de eigen leerstijl het uitgangspunt was. Op Vragenderwijs, gevestigd in het centrum van Rijswijk, bestond de groep uit gemiddeld 20 leerlingen.

Op Hofstad Mavo zijn leercirkels gedurende een periode van een jaar ingezet om leerlingen meer te betrekken bij het uitzetten van een eigen leerroute, teneinde beter te kunnen inschatten wat leerlingen beweegt in het leerproces. Hofstad Mavo is een aparte locatie van een grote scholengemeenschap in Den Haag.

De Pretoriusschool is een basisschool in een Haagse achterstandswijk waar een paar keer een leercirkel is gehouden naar aanleiding van een concrete vraag.

De duur van de leercirkels is niet systematisch geregistreerd. Ervaringsgegevens wijzen uit dat een leercirkel gemiddeld een uur en een kwartier duurt.

3.3. Geslacht

In 28 gevallen betrof het een leercirkel voor een jongen (70%), in 12 gevallen werd de leercirkel voor een meisje georganiseerd (30%). Op de school waar de meeste leercirkels gehouden zijn, zaten meer jongens dan meisjes.

3.4. Leeftijd

De leeftijd van de hoofdpersonen van de leercirkels is als volgt:

Leeftijd	Aantal hoofdpersonen
4 – 6 jaar	3
7 – 9 jaar	6
10 – 12 jaar	13
13 – 15 jaar	13
16 – 18 jaar	3
18 – 20 jaar	1
Onbekend	1
Totaal	40

In totaal komt het neer op 22 hoofdpersonen in de basisschoolleeftijd en 18 hoofdpersonen in de leeftijd van het voortgezet onderwijs.

3.5. Etniciteit

Van de 40 hoofdpersonen hebben 31 hoofdpersonen een Nederlandse achtergrond (78%). In de tabel hieronder staat het overzicht van de achtergrond van de hoofdpersonen.

Etniciteit	Aantal hoofdpersonen
Nederlands	31
Surinaams	1
Turks	1
Marokkaans	1
Nederlands / Zwitsers	2
Nederlands / Amerikaans	1
Nederlands / Surinaams	1
Nederlands / Turks	1
Onbekend	1
Totaal	40

3.6. Overige kenmerken

Bijna eenderde deel van de hoofdpersonen is hoogbegaafd, heeft een leerachterstand of een handicap (28%). In geen van de gevallen was dit de aanleiding om een leercirkel te organiseren.

Overige kenmerken	Aantal
Hoogbegaafd	4
Leerachterstand en / of handicap	7
Geen van beide	29
Totaal	40

3.7. Deelnemers

In totaal hebben 260 mensen een leercirkel bijgewoond. Bij elke leercirkel waren minimaal drie mensen aanwezig en maximaal 12. Gemiddeld waren er 7 deelnemers (inclusief de hoofdpersoon zelf). In onderstaande tabel is weergegeven wie de deelnemers waren.

Deelnemers	Aantal
Ouder(s)	70
Broers / zussen	23
Overige mensen uit het eigen netwerk	65
Professionals van school	61
Externe professionals	11

Bij elke leercirkel was minimaal één ouder aanwezig. In 30 gevallen waren beide ouders aanwezig. In totaal waren er 72 professionals aanwezig.

3.8. Schriftelijke bijdrage

Het is tien keer voorgekomen dat iemand was uitgenodigd voor de leercirkel maar niet aanwezig kon zijn. In deze gevallen is er een schriftelijke bijdrage geleverd en voorgelezen tijdens de leercirkel. In onderstaande tabel is terug te vinden door wie de schriftelijke bijdragen geleverd zijn.

Achtergrond schriftelijke bijdragen	Aantal
Mensen uit eigen netwerk	2
Professionals van school	5
Externe professionals	3
Totaal	10

In verhouding waren veel professionals niet aanwezig tijdens de leercirkels. Mensen uit het netwerk lukt het doorgaans wel om gehoor te geven aan de uitnodiging.

4 Analyse van de leercirkelplannen

4.1. Inleiding

Het huidige hoofdstuk richt zich op de plannen die tijdens de leercirkels gemaakt worden. We beginnen met de eerste vraag die centraal staat bij de leercirkel; *Waar is de leerling goed in?* Vervolgens de vraag; *Wat is belangrijk om te leren?* Hierna wordt de derde vraag uitgewerkt; *Hoe kun je het leerdoel bereiken en wie en wat is daar bij nodig?* Tot slot wordt een aantal opvallende bevindingen toegelicht.

4.2. Verloop van de leercirkels

Zoals eerder beschreven verloopt een leercirkel volgens een vaste opbouw. In alle 40 gevallen is de deelnemers gevraagd antwoord te geven op de eerste vraag 'Waar is de leerling goed in?' Tijdens de 40 leercirkels hebben alle deelnemers tevens antwoord gegeven op de tweede vraag 'Wat is belangrijk om te leren?' Bij de eerste acht leercirkels is hierna in meer algemene zin gesproken over wat er nodig is om aan de slag te gaan met de genoemde leerdoelen. Bij 31 opvolgende leercirkels is stil gestaan bij een selectie van de genoemde leerdoelen. Voor de geselecteerde leerdoelen is telkens aangegeven wie en wat er nodig is om het leerdoel te bereiken. Bij één leercirkel is ervoor gekozen om geen aparte leerdoelen uit te werken. Na het noemen van punten waar de hoofdpersoon goed in is en welke belangrijk zijn om te leren, is in de derde fase van de leercirkel stilgestaan bij algemene punten die op dat moment in het leven van de jongen belangrijk waren. Het betrof hier een jongen die niet op school zat. In alle gevallen heeft de leercirkel geresulteerd in leercirkelverslag waarin een plan en eventuele aanvullende afspraken zijn opgenomen.

4.3. Waar is de leerling goed in?

In totaal zijn 1808 aspecten genoemd waarin een leerling goed is. Dit komt neer op 45 genoemde kwaliteiten per leercirkel. In onderstaande tabel is terug te lezen hoeveel kwaliteiten genoemd zijn door de verschillende deelnemers.

Deelnemers	Aantal
Hoofdpersoon, de leerling zelf	153 (8%)
Ouder(s)	515 (28%)
Broers / zussen	110 (6%)
Overige mensen uit het eigen netwerk	359 (20%)
Professionals van school	605 (33%)
Externe professionals	66 (4%)
Totaal	1808

Analyse van de aspecten toont aan dat er niet alleen maar dingen genoemd worden waar de leerling goed in is maar ook eigenschappen die de persoon kenmerken en hem of haar tot een prettig persoon maken.

Ouders en professionals noemen verreweg de meeste aspecten waar de hoofdpersoon goed in is. Voor de hoofdpersoon zelf is het niet altijd makkelijk een kwaliteit van zichzelf te noemen. Daarnaast is de hoofdpersoon als eerste aan de beurt om de vraag naar de eigen kwaliteiten te beantwoorden, mogelijk dat dit ook invloed heeft.

Er is onderscheid gemaakt in het soort kwaliteiten dat genoemd is. In onderstaande tabellen is aangegeven om welke kwaliteiten het ging.

Totaal aantal kwaliteiten waar de leerling goed in is	Aantal
Creatieve aspecten	265 (15%)
Sportieve aspecten	189 (10%)
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	773 (42%)
Sociaal emotionele kenmerken	269 (15%)
Schoolse vakken	156 (9%)
Schoolse vaardigheden	156 (9%)
Totaal aantal genoemde aspecten	1808

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door hoofdpersoon zelf	Aantal
Creatieve aspecten	40
Sportieve aspecten	46
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	32
Sociaal emotionele kenmerken	5
Schoolse vakken	29
Schoolse vaardigheden	1
Totaal aantal genoemde aspecten	153

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door ouders	Aantal
Creatieve aspecten	81
Sportieve aspecten	46
Aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen	228
Sociaal emotionele kenmerken	80
Schoolse vakken	41
Schoolse vaardigheden	39
Totaal aantal genoemde aspecten	515

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door broers en zussen	Aantal
Creatieve aspecten	26
Sportieve aspecten	17
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	44
Sociaal emotionele kenmerken	10
Schoolse vakken	11
Schoolse vaardigheden	2
Totaal aantal genoemde aspecten	110

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door mensen uit eigen netwerk	Aantal
Creatieve aspecten	60
Sportieve aspecten	43
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	152
Sociaal emotionele kenmerken	56
Schoolse vakken	25
Schoolse vaardigheden	23
Totaal aantal genoemde aspecten	359

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door professionals van school	Aantal
Creatieve aspecten	54
Sportieve aspecten	34
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	288
Sociaal emotionele kenmerken	96
Schoolse vakken	46
Schoolse vaardigheden	87
Totaal aantal genoemde aspecten	605

Kwaliteiten waar de leerling goed in is, genoemd door externe professionals	Aantal
Creatieve aspecten	4
Sportieve aspecten	3
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	29
Sociaal emotionele kenmerken	22
Schoolse vakken	4
Schoolse vaardigheden	4
Totaal aantal genoemde aspecten	66

Voorbeelden van genoemde creatieve aspecten:

'Muziek maken, koken, filmpjes maken, toneelspelen'

Voorbeelden van sportieve aspecten:

Rennen, skaten, zwemmen, klimmen, tennissen, voetbal, huppelen, badminton, paardrijden, schaken, judo.

Voorbeelden van aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen:

Rekening houden met, grappen maken, voor jezelf opkomen, laat zich niet beïnvloeden, gezelligheid creëren, anderen helpen, dingen aanvoelen, makkelijk contact leggen, vriendschappen onderhouden.

Voorbeelden van sociaal emotionele kenmerken:

Behulpzaam, lief, recht door zee, geduldig, vriendelijk, attent, spontaan, hulpvaardig, gehoorzaam, enthousiast, humoristisch, amicaal, beleefd.

Voorbeelden van schoolse vaardigheden:

Plannen, hoofdzaak van bijzaak onderscheiden, stof makkelijk in je opnemen, doorzettingsvermogen, discipline, goed kunnen concentreren, overzien wat je te doen hebt, snel dingen eigen maken, analytisch denkvermogen.

Voorbeelden van schoolse vakken:

Engels, Spaans, rekenen, Wiskunde, Duits, Aardrijkskunde, lezen.

In onderstaande tabel zijn de uitkomsten uit bovenstaande tabellen samengevoegd en in percentages weergegeven.

	Creatieve aspecten	Sportieve aspecten	Aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen	Sociaal emotionele kenmerken	Schoolse vakken	Schoolse vaardigheden	Totaal
Hoofdpersoon, de leerling zelf	26%	30%	21%	3%	19%	1%	100%
Ouder(s)	16%	9%	44%	16%	8%	8%	100%
Broers / zussen	24%	15%	40%	9%	10%	2%	100%
Overige mensen uit het eigen netwerk	17%	12%	42%	16%	7%	6%	100%
Professionals van school	9%	6%	48%	16%	8%	14%	100%
Externe professionals	6%	5%	44%	33%	6%	6%	100%

Bij beantwoording van de eerste vraag van de leercirkel, 'Waar is de leerling goed in' worden vooral kwaliteiten op het gebied van sociaal emotioneel handelen genoemd. De hoofdpersoon zelf noemt als enige tamelijk veel schoolse vakken. Verder valt op dat professionals minder oog (of zicht?) hebben voor sportieve kwaliteiten.

4.4. Wat is belangrijk om te leren?

De tweede vraag die centraal staat in de leercirkel 'Wat is belangrijk voor de leerling op te leren?' heeft geresulteerd in 1220 aspecten.

Ook bij deze aspecten is onderscheid gemaakt in het soort kwaliteiten dat genoemd is. In onderstaande tabellen is aangegeven om welke kwaliteiten het ging.

Totaal aantal kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren	Aantal
Creatieve aspecten	81 (7%)
Sportieve aspecten	71 (6%)
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	478 (40%)
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	311 (25%)
Schoolse vaardigheden	279 (22%)
Totaal aantal genoemde aspecten	1220

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door hoofdpersoon zelf	Aantal
Creatieve aspecten	24
Sportieve aspecten	20
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	18
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	85
Schoolse vaardigheden	20
Totaal aantal genoemde aspecten	167

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door ouders	Aantal
Creatieve aspecten	23
Sportieve aspecten	11
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	143
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	79
Schoolse vaardigheden	83
Totaal aantal genoemde aspecten	339

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door broers en zussen	Aantal
Creatieve aspecten	6
Sportieve aspecten	9
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	25
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	21
Schoolse vaardigheden	4
Totaal aantal genoemde aspecten	65

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door mensen uit eigen netwerk	Aantal
Creatieve aspecten	13
Sportieve aspecten	19
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	87
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	61
Schoolse vaardigheden	38
Totaal aantal genoemde aspecten	218

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door professionals van school	Aantal
Creatieve aspecten	15
Sportieve aspecten	11
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	185
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	62
Schoolse vaardigheden	116
Totaal aantal genoemde aspecten	389

Kwaliteiten die belangrijk zijn om te leren, genoemd door externe professionals	Aantal
Creatieve aspecten	0
Sportieve aspecten	1
Kwaliteiten op gebied van sociaal emotioneel handelen	20
Sociaal emotionele kenmerken	0
Schoolse vakken	3
Schoolse vaardigheden	18
Totaal aantal genoemde aspecten	42

Voorbeelden van genoemde creatieve aspecten:

Gitaar leren spelen, leren fotograferen, noten leren lezen, drummen, leren vouwen, computerspelletjes leren maken, leren breien.

Voorbeelden van sportieve aspecten:

Nog beter leren voetballen, streetdance, leren dammen, leren touwtje springen, skateboarden, beter leren huppelen.

Voorbeelden van aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen:

Leren om te gaan met je emoties, leren relativiseren, leren jezelf te blijven op moeilijke momenten, leren op eigen benen te staan, leren om angsten te overwinnen, zelfvertrouwen vergroten, eerder aan de bel trekken als je je niet goed voelt, leren eigen behoeftes te uiten, nadenken voordat je iets doet.

Voorbeelden van schoolse vaardigheden:

Leren langer te concentreren, timemanagement, anderen om hulp vragen als je vastloopt, leren doorzetten, omgaan met een woordenboek, haalbare doelen leren stellen, leren samenwerken.

Voorbeelden van schoolse vakken:

Natuurkunde, begrijpend lezen, Nederlands, leren klok kijken, keersommen, Cito- vakken, topografie, Economie, dagen van de week leren, braille leren lezen.

In de tabel hieronder zijn de uitkomsten uit bovenstaande tabellen samengevoegd en in percentages weergegeven.

	Creatieve aspecten	Sportieve aspecten	Aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen	Sociaal emotionele kenmerken	Schoolse vakken	Schoolse vaardigheden	Totaal
Hoofdpersoon, de leerling zelf	14%	12%	11%	0%	51%	12%	100%
Ouder(s)	7%	3%	42%	0%	23%	24%	100%
Broers / zussen	9%	14%	38%	0%	32%	6%	100%
Overige mensen uit het eigen netwerk	6%	9%	40%	0%	28%	17%	100%
Professionals van school	4%	3%	48%	0%	16%	30%	100%
Externe professionals	0%	2%	48%	0%	7%	43%	100%

Zoals te zien is in de tabel worden verreweg de meeste kwaliteiten genoemd op gebied van sociaal emotioneel *handelen*. Door geen van de deelnemers is een sociaal emotioneel *kenmerk* genoemd. De leerling zelf is ook hier geneigd toch vooral talenten te noemen die betrekking hebben op schoolse vakken. Verder valt op dat broers en zussen, in tegenstelling tot externe professionals, het meeste aandacht hebben voor sportieve kwaliteiten. Professionals hebben, zoals verwacht kon worden, veel oog voor het leren van schoolse vaardigheden.

4.5. Welke leerdoelen zijn momenteel het belangrijkste?

Nadat alle deelnemers hebben aangegeven welke aspecten belangrijk zijn voor de leerling om te leren in het algemeen, wordt hen gevraagd aan te geven welke hiervan ten tijde van de leercirkel het belangrijkste zijn. Die aspecten zijn in de laatste fase van de leercirkel gezamenlijk uitgewerkt. In totaal zijn 256 leerdoelen nader besproken. Dit komt neer op 6 leerdoelen per leercirkel. In 134 gevallen (52%) ging het hierbij om het leren van een *vaardigheid*. Het leren van een *houdingsaspect* werd 58 keer (23%) genoemd en 64 keer ging het om het vergroten van *kennis* (25%).

Voorbeelden van vaardigheden:

‘Leren ideeën in banen te leiden, keuzes maken, jezelf verdedigen, prioriteiten stellen’

Voorbeelden van houdingsaspecten:

‘Leren doorzetten, voor jezelf opkomen, minder kritisch op jezelf zijn’

Voorbeelden van kennis;

‘Spaans leren spreken, boekhouden, Economie’

Bij één leercirkel is ervoor gekozen om geen aparte leerdoelen uit te werken. Na het noemen van aspecten waar de hoofdpersoon goed in is en welke belangrijk zijn om te leren, is in de derde fase van de leercirkel stil gestaan bij algemene kwaliteiten die op dat moment in het leven van de jongen belangrijk waren. Het betrof hier een jongen die niet op school zat.

In 45 gevallen (18%) ging het om het leren van iets op school. In 25 gevallen (10%) ging het om het leren van iets buiten school. Het leren van iets op school én thuis werd 73 keer genoemd (29%) en in 113 gevallen (44%) ging het om het leren van iets algemeen.

Er is gekozen om 'leren plannen, organiseren en agenda leren gebruiken' te turven als het leren van iets *op school én buiten school* omdat er bij de uitwerking een taak lag voor school en ouders. Wanneer het specifiek ging om het leren van iets buiten school zoals 'leren reizen met de tram en bus' is het geturfd als het leren van iets *buiten school*. Zaken als het leren omgaan met emoties is geturfd als het leren van iets algemeen omdat het belangrijk is dat school en thuis hier rekening mee houden maar het niet specifiek iets schools betreft.

4.6. Welke tips worden gegeven en welke afspraken worden gemaakt?

Bij de uitwerking van de leerdoelen werden door de deelnemers 545 tips gegeven die de hoofdpersoon kan gebruiken bij het oppakken van de doelen. Daarnaast werden er 40 actiepunten genoemd. De actiepunten onderscheiden zich van de tips doordat zij concreter zijn.

Voorbeelden van tips:

'samen met je mentor elke week doelen stellen'
'intensiever met Engels bezig zijn door bijvoorbeeld op een dag alleen maar Engels te praten'
'stage lopen bij een aantal verschillende bedrijven om te ontdekken welke richting bij je past'
'een opdrachtendoos samenstellen met daarin allemaal opdrachtjes die te maken hebben met sociale dingen'
'gebruik maken van de topografie cd-rom'
'nadat je iets gelezen hebt, het navertellen aan je moeder'
'afstemmen met je docent dat je niet te veel opdrachten tegelijk krijgt'
'meer met andere kinderen samen aan de slag gaan'
'laat het verleden los, zet er een streep onder, richt je op de toekomst'
'kijk eens hoe andere kinderen het doen'
'kijk eens of een toneelspelen iets voor jou is'
'tegen jezelf zeggen; niet bang zijn, durf je te uiten'

Voorbeelden van concrete actiepunten:

'moeder en hulpverlener gaan bij de cursus kijken'
'elke dag tussen 5 en 6 een boek lezen'
'ga naar de bibliotheek om boeken te bekijken over het onderwerp'
'opgeven voor de training Beeld en Brein'
'aanmelden bij de sportschool'

4.7. Wie en wat is nodig om de leerdoelen te bereiken?

In de laatste fase van de leercirkel wordt gezamenlijk stilgestaan bij hetgeen nodig is om met de leerdoelen aan de slag te gaan. In sommige gevallen gaat het hier om hulp van een ouder of een leerkracht van school. In andere gevallen betreft het de hulp van een computer of vriend. In onderstaande tabel is aangegeven hoe vaak er hulp nodig is, van wie er hulp nodig is en wat er in het algemeen nodig is.

	Aantal
Benodigde hulp van ouders	66
Benodigde hulp van het eigen netwerk (inclusief broers en zussen)	78
Benodigde hulp van professionals van school	122
Benodigde hulp van externe professionals	41
Benodigde hulp van ouders én school	62
Overige dingen die nodig zijn	175
Totaal aantal keer dat er gesproken is over benodigde hulp	544

Voorbeelden van hulp die nodig is van mensen:

'de omgeving moet voldoende structuur bieden, dat zal de concentratie bevorderen'
'het is nodig dat ouders én docenten je helpen bij het plannen'
'experts uit de praktijk kunnen in gastlessen komen vertellen over hun vak'
'het is nodig dat leerkrachten hem niet te veel dingen opleggen'
'ouders moeten je loslaten, je moet de dingen zelf leren oplossen'
'een professioneel iemand die weet hoe je hier mee om moet gaan'

*'dat familie en anderen complimenten geven'
'het is nodig dat school en ouders regelmatig gesprekken hebben'*

Voorbeelden van overige dingen die nodig zijn:

*'er is een goede computer nodig'
'uitdagend materiaal, bijvoorbeeld muziekinstrumenten'
'een rustige werkruimte is nodig'
'spelletjes waarmee je de sociaal emotionele ontwikkeling kunt stimuleren'
'eigen inzet is nodig'
'het is nodig dat je beseft dat je het zelf in de hand hebt'
'een hele strakke planning is nodig'
'een danscursus'
'dagelijks oefenen'
'begin eens met het opstellen van een eigen CV'
'de mogelijkheid om in de praktijk dingen te leren, en niet alleen uit boeken'*

4.8. Aanvullende afspraken

Het maken van aanvullende afspraken aan het einde van de leercirkel wordt niet standaard gedaan maar komt wel regelmatig voor. In totaal zijn bij 25 leercirkels aanvullende afspraken gemaakt.

Voorbeelden van aanvullende afspraken:

*'tijdens de eerst volgende rapportavond met elkaar bespreken hoe het gaat met de leerdoelen'
'mentor maakt afspraak met bijlesjuf om een overzicht van de vakken te maken'
'leerkrachten gaan het plan uitvoeren en vragen begin december feedback aan hoofdpersoon, moeder en zus'
'moeder en hoofdpersoon gaan samen een mooie doos kopen voor de opdrachten'
'over twee maanden komen we weer bijeen om te praten over hoe het gaat met het gemaakte plan'*

4.9. Andere bevindingen

De eerste vraag die centraal staat bij de leercirkel is de vraag 'Waar is de leerling goed in'. Uiteraard is het de bedoeling dat een ieder hier kwaliteiten noemt van de hoofdpersoon, dingen waar hij/zij goed is in of die hem tot een prettig persoon maken. Gebleken is dat sommige deelnemers eigenlijk iets negatiefs noemen. In totaal is er bij 13 leercirkels iets genoemd dat eigenlijk niet positief bedoeld is. Opvallend is dat het vooral ouders en professionals van school zijn die dit doen. Een enkele keer betreft het iemand uit het netwerk.

Voorbeelden van cynische reacties:

*'je bent goed in niet opruimen'
'je bent goed in geld uitgeven'
'je kunt goed plagen'
'je bent goed in het in de maling nemen van mensen'
'je bent goed in commentaar leveren'
'je kunt goed doordrammen'
'je bent goed in ergens aan beginnen en het niet afmaken'*

Het is drie keer voorgekomen dat een deelnemer zelf geen of een summier antwoord gaf op de vraag 'Waar is de leerling goed in', maar zich aansloot bij hetgeen door de voorganger genoemd was.

Het is drie keer voorgekomen dat de hoofdpersoon zelf niets wist te antwoorden op de eerste vraag.

Als antwoord op de vraag 'Wat is belangrijk voor de leerling om te leren' worden geregeld dingen genoemd die wat abstract en vaag zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan 'leren vertrouwen in eigen kunnen'. Het betreft hier niet een concreet, afgebakend doel. Het verklaart wel het grote aantal tips dat gegeven is door de deelnemers. Daarnaast toont het aan dat een leercirkel zich richt op het leren in de breedste zin van het woord. De bijeenkomst en het verslag geven de deelnemers de kans om stil te staan bij de hoofdpersoon en gezamenlijk na te denken over de dingen die belangrijk zijn om te leren.

5. Conclusies

5.1. Inleiding

In dit laatste hoofdstuk worden de antwoorden op de onderzoeksvragen kort samengevat en voorzien van conclusies (5.2.). Tot slot volgt een aantal overwegingen die de implementatie van leercirkels (tegenwoordig de leervariant van de Eigen Kracht-conferentie genoemd) kan bevorderen.

5.2. Conclusies

Na analyse van de data kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord.

Waar zijn de leercirkels gehouden en hoe lang duurden ze?

De 40 leercirkels zijn op verschillende scholen georganiseerd. In 28 gevallen was het de leercirkel voor een leerling op een kleine school voor leerlingen van 4 tot en met 18 jaar, zeven keer betrof het een leercirkel op een Mavo-locatie van een grote scholengemeenschap en op twee basisscholen in achterstandswijken is vier keer een leercirkel georganiseerd. Een leercirkel heeft plaatsgevonden op een school voor middelbaar beroepsonderwijs. In alle gevallen gaat het om scholen in (grote) steden. De laatste leercirkel is georganiseerd voor een jongen die geen onderwijs meer volgde.

De leercirkels duurden gemiddeld een uur en een kwartier.

Wat zijn de achtergrondkenmerken van de personen voor wie de leercirkel georganiseerd werd?

Onder de 40 hoofdpersonen van de leercirkels bevinden zich 28 jongens en 12 meisjes. De jongste hoofdpersoon is 4 jaar en de oudste is 19 jaar. De meeste hoofdpersonen hebben een Nederlandse achtergrond (31). De overige hoofdpersonen zijn van Surinaamse, Turkse, Marokkaanse, Amerikaanse of Zwitserse komaf. Vier van de 40 hoofdpersonen zijn hoogbegaafd en zeven hoofdpersonen hebben een leerachterstand of handicap. Een leercirkel blijkt inzetbaar voor alle leeftijden. Het grootste deel van de geanalyseerde leercirkels is echter georganiseerd voor leerlingen in de leeftijd van 10 tot 15 jaar. De aanleiding om een leercirkel te organiseren hoeft niets te maken te hebben met de aanwezigheid van bijvoorbeeld een leerachterstand. Een leercirkel kan voor iedere leerling ingezet worden, of dit standaard gebeurt is afhankelijk van beleidskeuzes van de school.

Hoeveel personen wonen een leercirkel bij en hoe verhouden zij zich tot de hoofdpersoon?

In totaal hebben 270 mensen een leercirkel bijgewoond. Gemiddeld hebben 7 mensen deelgenomen aan een leercirkel. In alle gevallen is een ouder en een professional van school aanwezig geweest. Geregeld werden ook broers, zussen, ooms en tantes en vrienden uitgenodigd (88 personen in totaal). Elf keer was er een externe professional aanwezig. Indien mensen uit het netwerk of professionals niet aanwezig konden zijn, dan werd hun schriftelijke bijdrage tijdens de leercirkel voorgelezen en meegenomen bij het maken van een plan. Wat opvalt is dat de leerlingen van 12 jaar en ouder meer vrienden en vriendinnen uitnodigen dan jongere leerlingen.

Hoe verlopen de leercirkels en hoe vaak heeft een leercirkel geresulteerd in een plan?

Er wordt een kring van stoelen gevormd en er hangen flappen waarop uitkomsten genoteerd worden. In die rondes komen alle aanwezigen zonder onderbrekingen aan het woord, te beginnen met de hoofdpersoon (de leerling) en gevolgd door diens ouder(s) en andere betrokkenen uit het sociale netwerk en van de school. De eerste vraag waar een ieder zich over uitsprekt, luidt: *Waar is de leerling goed in?* De tweede: *Wat is belangrijk om te leren?* En tenslotte: *Wie en wat is nodig om de leerdoelen te bereiken?* Tijdens deze fase wordt stil gestaan bij een select aantal leerdoelen die op moment van de leercirkel het belangrijkste zijn. De deelnemers verzamelen zo veel mogelijk tips en concrete actiepunten die de hoofdpersoon met ondersteuning van netwerk en school kan benutten om aan de slag te gaan met de leerdoelen. Afhankelijk van het initiatief van de deelnemers worden meer of minder concrete afspraken gemaakt over het vervolg. Alle 40 leercirkels hebben geleid tot een plan. Sommige plannen zijn erg concreet, andere bevatten vooral aanknopingspunten die als basis gebruikt kunnen worden voor een leerplan. Bij 10 leercirkels was er een schriftelijke inbreng van iemand die niet aanwezig kon zijn.

Hoe zien de leercirkelverslagen en leercirkelplannen er uit?

De geanalyseerde leercirkelverslagen zijn alle volgens een format opgesteld (zie voor een voorbeeld bijlage 1). Uit het onderzoek komt naar voren dat ouders en professionals verreweg de meeste positieve aspecten noemen. Van de 1808 talenten die deelnemers hebben genoemd op de eerste leercirkelvraag is 28% afkomstig van ouders en 33% afkomstig van professionals van school. Het merendeel van de genoemde aspecten heeft te maken met sociaal emotioneel handelen. Opvallend is dat hoofdpersonen zelf niet veel kwaliteiten noemen als hen gevraagd wordt aan te geven waar zij goed in zijn, gemiddeld noemen zij 3 aspecten.

Als het gaat om leerdoelen dan noemen alle partijen, behalve de hoofdpersoon zelf, wederom vooral het leren van aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen. De hoofdpersoon zelf is geneigd om met name schoolse vakken te noemen. Externe professionals onderstrepen daarnaast vooral het belang van schoolse vaardigheden. Mensen uit het netwerk noemen vaker sportieve aspecten.

Concluderend kan gezegd worden dat de 40 onderzochte leercirkels alle geleid hebben tot plannen waarbij de hoofdpersoon, familieleden en mensen uit het eigen netwerk een belangrijke rol spelen. Er worden creatieve tips opgenomen in het plan en verschillende mensen voelen zich dusdanig betrokken dat er spontaan afspraken gemaakt worden over het bieden van ondersteuning. Dit loopt uiteen van het helpen met huiswerk, hulp bieden bij het vinden van een stageplek tot het gericht geven van complimenten en op gezette tijden navragen hoe de uitvoering van het plan verloopt.

In hoeverre is binnen- en buitenschools leren zichtbaar in de plannen?

Bij de beantwoording van alle drie de vragen is er evenwicht in aspecten van binnen- en buitenschools leren. Gevraagd naar talenten, worden zelfs met name sociaal emotionele vaardigheden en houdingsaspecten genoemd. Deze zijn van belang voor het functioneren van de leerling als mens, dus zowel binnen als buiten de schoolmuren. Datzelfde evenwicht is er met betrekking tot de leerdoelen. In de leercirkels waar aandacht besteed is aan het prioriteren van leerdoelen gaat het meestal om algemene zaken die zowel thuis als op school van belang zijn.

In hoeverre en op welke wijze is er aandacht voor zowel vaardigheden, kennis als houdingsaspecten?

In het algemeen is er ongeveer evenveel aandacht in de plannen voor talenten die te maken hebben met vaardigheden, kennis en houding. Bij het prioriteren van leerdoelen gaat het in iets meer dan de helft van de gevallen om het leren van een vaardigheid. Houdings- en kennisaspecten vertegenwoordigen ieder een kwart van de leerdoelen die het belangrijkste worden gevonden.

Welke resultaten hebben de leercirkels, afgezet tegen de bedoeling van de leercirkel voor de leerlingen en tegen de relevantie van de leercirkel in het onderwijs?

Het bijwonen van een leercirkel nodigt deelnemers uit na te denken over leren in de breedste zin van het woord. Professionals van binnen en buiten school maken onderdeel uit van een groter geheel, waardoor de focus niet alleen ligt op het leren van schoolse vakken en schoolse vaardigheden maar evenzo op het leren van aspecten op gebied van sociaal emotioneel handelen. Mensen uit het netwerk krijgen meer oog voor hetgeen nodig is om de kennis van schoolse vakken te vergroten. Omdat alle deelnemers wordt gevraagd na te denken over de rol die zij kunnen spelen bij het bereiken van de leerdoelen, ontstaat er een gevoel van gezamenlijkheid en medeverantwoordelijkheid. De hoofdpersoon wordt daarnaast in bijna alle gevallen, overspoeld door positieve reacties, wat diens zelfvertrouwen en zelfbeeld enkel kan versterken.

In het kader van dit onderzoek is niet gekeken naar *effecten* die leercirkels mogelijk hebben op het onderwijsbeleid, maar het potentieel van de leercirkel wijst op diverse actuele thema's zoals passend onderwijs, onderwijsvernieuwing, integraal binnen- en buitenschools leren en rendementsverbetering.

Op schoolniveau biedt de leercirkel mogelijkheden voor leerlingparticipatie, afstemming rond mogelijkheden, ouderbetrokkenheid en aansluiting van basis- op voortgezet onderwijs c.q. eerste en tweede fase of voorbereiding op vervolgonderwijs en beroep.

Van de leerlingen zelf biedt de leercirkel de meest concrete mogelijkheden: inzicht in kwaliteiten, mobiliseren van het netwerk, zelfvertrouwen, welzijn, presteren en kiezen.

Hoewel niet of nauwelijks als zodanig ingezet, kunnen we op basis van dit onderzoek concluderen dat een leercirkel een uitstekende methode is, wanneer er specifieke vragen rond een leerling zijn.

Bijlage 1 Voorbeeld van een uitgewerkt verslag van een leercirkel (geanonimiseerd)

Uitkomsten leercirkel Sonja van Leeuwen

10 augustus 2007, Hofstad Mavo, Den Haag
Door Marcel Dijk, onafhankelijk coördinator leercirkel

Vertrouwelijk

Dit verslag is vertrouwelijk. Uitsluitend deelnemers aan de leercirkel ontvangen een exemplaar.

Over de leercirkel

Wat is belangrijk om te leren, op school en buiten school? Daarover gaat het in de leercirkel. De leercirkel is een manier om deze vraag samen met belangrijke mensen in het leven van de leerling te bespreken.

Niet alleen de leerling, ouders/verzorgers en school doen mee. De leerling nodigt ook andere belangrijke mensen uit. Een onafhankelijke coördinator van de Eigen Kracht Centrale brengt de mensen bij elkaar en begeleidt de bijeenkomst.

Met de antwoorden uit de leercirkel kan een leerplan gemaakt worden voor op en buiten school.

Deelnemers leercirkel

	Voornaam, achternaam	Relatie/rol
1	Sonja van Leeuwen (12 jaar)	leerling / hoofdpersoon
2	Margriet van Leeuwen	moeder
3	Kees van Leeuwen	vader
4	Yvon Schouten	buurvrouw
5	Yusra Chedi	vriendin
6	Rutger Kopper	vriend
7	Yasmine Okuc	mentor

Niet aanwezig, wel bijgedragen:

	Voornaam, achternaam	Relatie/rol
1	Dorien Koster	bijlesjuf

1. Waar is Sonja zoal goed in op school en buiten school?

Sonja:	dansen dieren verzorgen wiskunde
Moeder:	mee helpen met koken behulpzaam zijn spontaan typen (dat kan ik zelf niet eens!) muzikaal zelfstandig dingen doen (zoals naar school reizen met het o.v.)
Vader:	oog hebben voor anderen aangeven wat je wil de hond uitlaten voor jezelf opkomen
Broer:	rustig zijn mij helpen met rekenen dansen nieuwe liedjes spotten
Buurvrouw:	vrolijk zijn dansvoorstellingen organiseren
Vriendin:	lol maken dansen paardrijden
Vriend:	dansen winkelen rekening houden met anderen
Mentor:	wiskunde andere leerlingen helpen met wiskunde vertellen wat je vindt
Bijlesjuf:	doorzetten vriendelijk zijn

2. Wat is belangrijk voor Sonja om te leren op school en buiten school?

Sonja:	Nederlands, spelling dressuur
Moeder:	minder dingen vergeten vertrouwen krijgen dat jouw aanpak goed is, minder afwachtende houding aannemen zekerder van jezelf worden nog beter leren koken (omdat je dat zo leuk vindt)
Vader:	leren plannen na het maken van een fout niet bij de pakken neer gaan zitten leren om juist vooral naar de positieve kant te kijken
Broer:	niet te veel aantrekken van de mening van anderen
Buurvrouw:	op tijd komen op afspraken plezier krijgen in lezen
Vriendin:	nieuwe dansjes (bijvoorbeeld streetdance) toneel spelen om leren gaan met veel huiswerk
Vriend:	leren door de bomen het bos te zien
Mentor:	hulp vragen op moment dat je er zelf niet uitkomt overzien wat je te doen hebt
Bijlesjuf:	spellingsregels leren toepassen hoofdzaken van bijzaken leren onderscheiden

3. Hoe? Wat? Wie?

Leerdoel:

Minder vergeetachtig zijn/
Leren plannen

- niet alleen een agenda kopen maar ook gebruiken!
- elke week samen met je moeder of vader je agenda invullen en gemaakte afspraken bespreken.
- iedereen helpt Sonja herinneren aan gemaakte afspraken.
- belangrijke afspraken bijvoorbeeld in je mobieltje zetten zodat je een seintje krijgt als het bijna zover is.
- met begeleiding van mentor elke week het opgegeven huiswerk doornemen (tijdens mentoruur of donderdag na laatste lesuur).
- als je gaat oppassen bij je buurmeisje juist proberen eerder te komen (buurvrouw bespreekt dit dan met je).
- opschrijven hoeveel tijd je denkt nodig te hebben en dan later bekijken of dat juist was.
- mensen in de omgeving zijn nodig.

Beter in spelling worden/
het vak Nederlands

- bijlesfrequentie verhogen, voorlopig even 2 x per week i.p.v. 1 x per week.
- lid worden van de nieuwe bibliotheek en dan regelmatig boeken halen.
- belangrijke stof niet voor je uit schuiven tot vlak voor het proefwerk maar echt bijhouden.
- verhalen schrijven over dingen die jou bezig houden
- veel meer gebruik maken van alle oefenmogelijkheden op internet
- lerares Nederlands moet het rustiger uitleggen

Zekerder worden van jezelf

- in het najaar deelnemen aan de cursus 'Kies jezelf'
- niet zoveel 'meten' aan anderen
- omgeving moet vaker naar jouw mening vragen
- eigen gevoelens niet wegstoppen
- aan het eind van de dag 1 ding noemen waar je trots op was, waarvan je zelf vindt dat je het goed hebt aangepakt (bespreken met papa).

4. Aanvullende afspraken

Omdat de bijlesjuf niet aanwezig kon zijn is afgesproken dat Sonja samen met moeder het leercirkelverslag nog mondeling zal toelichten aan haar (volgende week vrijdagmiddag).